

Betänkande Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13)

(Dnr Ku2016/00504/D)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors (MUCF) yttrande utgår från regeringens mål att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen samt från regeringens mål att förbättra villkoren för det civila samhället.

Inledande synpunkter

För att skapa goda levnadsvillkor för alla samhällsmedborgare är det viktigt att samhället kan samverka i större utsträckning på alla nivåer. Vi behöver tillsammans hitta former och utveckla modeller för samverkan, både på lokal, regional som nationell nivå. Det behövs en samverkan mellan den offentliga sektorn, civilsamhällets organisationer, näringslivet liksom med forskningen om det civila samhällets organisationer. Detta arbete behöver vara både långsiktigt och strategiskt, där MUCF med utökade resurser kan spela en viktig roll som stödjande myndighet inom området.

Det finns idag ett stort behov av en palett av åtgärder för ett stärkt civilsamhälle. Utredningens arbete har på många sätt varit föredömligt och kan utgöra exempel på hur det offentliga kan möjliggöra för civilsamhällets organisationer att vara röstbärare genom att delta i kommittéarbetet. Det kan vi konstatera efter att ha följt arbetet nära genom att ha deltagit med en expert i utredningen.

MUCF ställer sig positiv till betänkandets olika förslag men vill samtidigt lämna några kommentarer.

4.1 Civilsamhällets roll i demokratin

Myndigheten är positiv till de förslag som påverkar styrningen av myndigheterna och som förtydligar civilsamhällets värde som röstbärare. Det handlar exempelvis om utredningens bedömning att det offentliga Sverige på såväl statlig som regional och lokal nivå bör aktivt fortsätta att värna civilsamhällets självständighet i dess röstbärarroll. Det handlar också om ett förtydligande av myndighetsförordningen så att myndigheters skyldighet till samverkan också ska

omfatta det civila samhällets organisationer. Men också förslaget om att statliga myndigheter och Regeringskansliet årligen ska rapportera vilka kontakter och samråd som de har haft med det civila samhället inom ramen för sina uppdrag och när så har bedömts relevant. En sådan styrning i kombination med förslag om kompetensutvecklingsinsatser kan påskynda genomförandet av en politik för det civila samhället, i alla led. Det stärker också MUCFs roll i uppdraget och ger myndigheten ökade förutsättningar att verka inom området.

I arbetet med att finna strukturer för dialog och inflytande vill MUCF särskilt betona vikten av att dialogen ges bra förutsättningar. Det kan handla om att det offentliga i förväg tydliggör sin egen roll i frågan eller att organisationernas självständighet bevakas i samverkan samt att det sker en återkoppling om hur de deltagande organisationernas synpunkter har tagits om hand. Det är också viktigt med en medveten inbjudan för att belysa frågan utifrån olika gruppers perspektiv. Det kräver en god kännedom om civilsamhällets sammansättning och vilka aktörer som finns inom området.

4.2.1 Kunskapsbrist hos det offentliga

MUCF välkomnar förslaget om att arbeta i ett bredare uppdrag med kompetenshöjande insatser då ökade kunskaper om civilsamhällets organisationer och villkor i många fall är en förutsättning för framgångsrik samverkan och dialog. Vi märker en ökad efterfrågan om kunskap om det civila samhällets villkor och idéburet offentligt partenskap. Denna efterfrågan kan komma att öka ytterligare ifall utredningens förslag realiserar. MUCF vill här lyfta vikten av att den treåriga satsningen kan kompletteras med en plan för hur arbetet kan tas vidare efter satsningens slut. Detta för att undvika att arbetet avstannar i samband med utvärderingen.

4.2.2 Ändrade organiseringsformer kan minska det offentligas vilja att lyssna till det civila samhällets organisationer

MUCF är positiv till utredningens förslag om att organisationernas roll i demokratin bör värnas men saknar en djupare analys om organisationsformers konsekvenser och påverkan för demokratin. Det är här viktigt att en aktör kan följa utvecklingen så att staten värnar demokratin och inte riskerar att konservera utvecklingen på området, både vad gäller dialogen men också i det stöd som ges.

4.2.3 Skolans kompensatoriska roll

Myndigheten delar utredningens bedömning att skolan bör få en tydligare roll i att öka ungas kunskap om civilsamhället. Vi ser positivt på förslaget att inkludera frågor som rör civilsamhället och föreningslivet i de nationella utvecklingsprogrammen. Förslaget kan bidra till att öka engagemanget och organiseringen bland unga med ringa erfarenhet av civilsamhället. MUCF

efterfrågar dock fler insatser för att främja ett mer jämlikt deltagande i föreningslivet bland barn och ungdomar.

Ett exempel på positivt samarbete mellan skola och civilsamhället är regeringens satsning på idrott genom handslaget och idrottslyftet. Där erbjöds idrottsföreningar att använda skolans lokaler efter skoltid för att prova på aktiviteter. Ett motsvarande ”lyft” för övriga föreningar behövs för att introducera bredden av fritidsaktiviteter som det civila samhället erbjuder. Särskilt viktigt är det i skolor där barn och ungdomar från mer socioekonomiskt utsatta områden går.

Ett komplement till det arbetet kan vara att ta fram ett metodmaterial för skolledare som visar hur man konkret och praktiskt kan jobba med frågan. Det är viktigt att metodmaterialet belyser de olika behov och önskningar som olika grupper av unga har, till exempel tjejer och killar, unga med funktionsnedsättningar och unga homo- och bisexuella samt unga transpersoner. MUCF har lång erfarenhet av att utveckla liknande stödmaterial och är därför en lämplig mottagare för ett sådant uppdrag.

4.2.4 Risken att en prioritering av utförarrollen påverkar röstbärrullen negativt

MUCF är positiv till utredningens bedömning om att organisationsbidraget bör fortsätta att vara ett prioriterat sätt att ge förutsättningar för röstbärrullen. Samtidigt vill vi uppmärksamma att det finns organisationer som idag faller utanför det nationella bidragssystemet. Det kan också vara intressant att stödet till paraplyorganisationerna samordnas och fördelas efter mer likvärdiga villkor.

4.3.2 Mångfald inom organisationerna

Myndigheten ställer sig positiv till uppdraget att utreda vad som hindrar underrepresenterades grupper i det civila samhällets organisationer och delar utredningens bedömning om att det behövs särskilda insatser för att stödja en öka mångfald inom organisationerna. Myndigheten instämmer i utredningens förslag om att olika åtgärder kan bidra till att öka kunskapen om mångfaldsfrågor och ge civilsamhället ett bra stöd i deras strävan efter ökad mångfald. Detta är inte minst viktigt i en tid då många goda krafter behöver vidta åtgärder som motverkar segregationen i samhället och påskyndar integrationen av nytillkomna och i större utsträckning inkluderar underrepresenterade grupper.

4.3.3 Nybildade organisationer

Myndigheten instämmer i utredningens bedömning men saknar ett resonemang om att även vissa marginaliserade organisationer kan behöva stärkas för att driva verksamhet och söka finansiering, inte bara nybildade organisationer. Det saknas också stödjande organisationer, paraplyorganisationer, för vissa grupperingar

inom civilsamhället. Grupperingar som kan gå miste om det stöd som erbjuds. Ett komplement kan vara att ge en organisation i uppdrag att bygga upp en kompletterande stödfunktion för det civila samhällets organisationer där det saknas paraplyorganisationer idag. En sådan funktion bör vara tillgänglig för och ha i syfte att vara rådgivande i bidrags- och föreningstekniska frågor.

4.3.4 Ökad social sammanhållning

Myndigheten är positiv till utredningens förslag om att etablera långsiktiga lokala plattformar för det civila samhället men ställer oss frågande till att en statlig delegation föreslås tillsättas för uppdraget. MUCF har sedan 2015 i uppdrag av regeringen att arbeta med ett liknande uppdrag, nämligen att fördela medel till organisationer inom det civila samhället som vill upprätta lokala resurscentra för demokratisk delaktighet i stadsdelar och bostadsområden som kännetecknas av lågt valdeltagande och svag demokratisk delaktighet. Betänkandet *Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5)* beskriver uppdraget som ”särskilt värdefullt” (s. 143) och föreslår att regeringen utökar satsningen under åren 2016-2018, parallellt med att satsningen följs upp. MUCF ser positivt på det förslaget och menar att det förlängda uppdraget samt en utvärdering av den är ett nödvändigt steg innan en mer långsiktig lösning tas fram.

5.1.3 Hänsyn tas inte till det civila samhällets särart

Myndigheten är positiv till de förslag som kan synliggöra effekter för civilsamhällets organisationer inför och i samband med regeländring eller betänkandeförslag. En sådan redovisning kräver dock att myndigheter och kommittéer inte ser civilsamhället som en homogen grupp utan har goda kunskaper om mångfalden av organisationer i civilsamhället så att olika perspektiv blir belysta. Det bör finnas lika förutsättningar för delaktighet oavsett organisationens storlek och var i landet organisationens representant är verksam.

5.1.4 Svårigheter att finansiera verksamhet

Myndigheten är positiv till utredningens förslag och instämmer i konstaterandet att Allmänna arvsfonden utgör en mycket viktig finansieringsmöjlighet för verksamheter som drivs av det civila samhällets organisationer. Allmänna arvsfonden har gett stöd till många nyskapande verksamheter och med en utökad målgrupp kan fler organisationer få sina verksamhetsidéer prövade. MUCF ser även ett behov av att Allmänna arvsfonden ges förutsättningar att arbeta med en mer långsiktig bidragsgivning. En treårsperiod kan i vissa fall vara för kort för att etablera verksamheten och säkra en långsiktig finansiering. Många goda projektidéer riskerar på så sätt att endast bli en projektidé och inte en långsiktig samhällsinvestering.

5.1.5 Omfattande administration

Myndigheten instämmer i utredningens bedömning och är positiv till de förslag som kan förenkla för civilsamhällets organisationer att bedriva sin verksamhet utan att behöva anpassa sin verksamhet efter regelverk som är utformade efter marknadens logik och som inte tar hänsyn till civilsamhällets särart och det mervärde det kan ge.

5.2.6 Socialförsäkringen

Myndigheten instämmer i utredningens bedömning och föreslår därtill att även information om regeltillämpningen bör spridas till civilsamhällets organisationer.

5.2.14 Statistiken om det civila samhället och statistikens tillgänglighet

Det framgår av utredningen att civilsamhället har lyft kritik mot SCBs statistik av omfattningen och kvaliteten på befintlig statistik om civila samhället.

Myndigheten har noterat att utredningen inte lägger förslag på statistikområdet med hänvisning till att SCB arbetar med att utveckla statistiken i dialog med ansvarigt departement. MUCF vill särskilt lyfta värdet av ett nära samarbete mellan MUCF och SCB i fråga om att utveckla och ta fram statistik gemensamt.

5.3 Hinder på lokal och regional nivå

Myndigheten är positiv till de förslag som kan underlätta för civilsamhällets organisationer att bedriva verksamhet. Det är på det lokala planet som de flesta av verksamheterna sker och det är angeläget att offentliga ställer krav i den omfattning som verksamheten kräver samtidigt som det finns en lyhördhet gentemot civilsamhällets förutsättningar och behov.

5.4 Andra områden som påverkar civilsamhället

Myndigheten instämmer i utredningens bedömning vad gäller andra områden som påverkar civilsamhället. Myndigheten tar gärna ett sammankallande uppdrag i frågan om att utveckla formerna för statens bidrag till civilsamhällets organisationer för att skapa en mer enhetlig bidragshantering. För att komma till rätta med den problematiken krävs att myndigheterna kan enas om en enhetlig bedömning av likvärdiga villkor men också att förordningar anpassas till de grundläggande villkor som framgår av en politik för det civila samhället.

6.1 Civilsamhället och upphandling

Myndigheten är positiv till utredningens bedömningar och förslag som kan underlätta för civilsamhällets organisationer att etablera sig som utförare av offentligt finansierade tjänster. Vidare ställer sig MUCF positiv till en ökad samverkan genom idéburet offentligt partnerskap men konstaterar att det finns ett behov av att förstärka kunskapen inom området, både hos MUCF som generellt inom den offentliga sektorn. Vi ser också att MUCF skulle kunna bistå Upphandlingsmyndigheten vid återkommande utbildningstillfällen och

nätverksträffar för att stärka kompetensen och den ömsesidiga förståelsen för beställare, upphandlare och företrädare för civilsamhällets organisationer.

7.6.3 Översyn av befintlig information

Myndigheten är positiv till utredningens bedömning att information och stöd på nationell, regional och lokal nivå som vänder sig till civilsamhället bör vara enkel att finna och lätt att känna igen sig i. Myndigheten är också positiv till att relevanta statliga myndigheter får i uppdrag att tydliggöra och anpassa informationen och stödet för att möta civilsamhällets behov. Däremot saknar MUCFs ett mandat för att utveckla och samordna strukturen på den information som statliga myndigheter erbjuder civilsamhället på sina webbplatser. Ett sådant mandat kan ges genom att relevanta myndigheterna får i uppdrag att genomföra arbetet i samverkan med MUCF.

8. Förslagets kostnader och konsekvenser

Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor har sedan den gavs ansvaret att vara ett stöd inom politiken för det civila samhället arbetat för att utveckla området och påbörjat en strukturerad kompetensuppbyggnad inom politikområdet. Resurserna för uppdraget har dock varit begränsade. Det finns inom den offentliga sektorn ett stort behov av kunskap om det civila samhällets organisationer och vi har bilden av att det finns stora förväntningar på vårt uppdrag. För att leva upp till förväntningarna behöver MUCF få arbeta långsiktigt och strategiskt med ökade resurser och ett stärkt förvaltningsanslag.

De särskilda uppdrag som myndigheten årligen får från regeringen bidrar till att utveckla myndighetenens kunskap och kompetens, men har också i tid varit en utmaning för verksamhets- och personalplanering. Det ställer stora krav på personalförsörjningen, både ur kompetens- och kapacitetsperspektiv. Erfarenhet och kompetens riskerar att gå förlorad om inte uppdrag hakar i varandra och ger möjlighet till en långsiktig verksamhet. Ett exempel på uppdrag där det saknas en plan för hur arbetet ska tas vidare för att inte riskera att avstanna efter treårsperiodens slut är den treåriga satsningen på kompetensinsatser för området. Myndighetens kompetens inom området kan också behöva förstärkas, exempelvis inom upphandlingsområdet. För att sprida kunskapen krävs också förfinade metoder och anpassade modeller för att nå största möjliga effekt på nationell, regional som lokal nivå.

Utredningens förslag om kostnader och konsekvenser är ett bra första steg men det kan finnas större behov att utvärdera, följa och matcha resurs med det behov som finns. Om det blir en stor efterfrågan på kunskap kan också resurserna behöva utökas för att möta målgruppens behov.

Myndigheten instämmer inte med utredningens bedömning om att informationsuppdraget kan finansieras via det befintliga förvaltningsanslaget. Detta uppdrag kan, trots god planering, innebära extra kostnader eftersom andra funktioner på myndigheterna än de som vanligtvis deltagit i nätverket blir berörda av uppdraget.

Flera av de uppdrag som nämns i betänkandet är beräknade att kunna genomföras utan extra finansiering. Det är till exempel uppdrag om att rapportera kontakter och samråd, att genomföra konsekvensanalyser, att samverka med civilsamhället i relevanta frågor och att tillgängliggöra den befintliga informationen till civila samhället. Myndigheten vill även framhålla att utredningen inte har tagit hänsyn till att de redan upparbetade samarbetena med civila samhället kan innebära kostnader. Myndigheten anser att det är viktigt att budgetera egen tid och resurs för dialog och samråd men det är särskilt viktigt att ge goda förutsättningar och resurs till det civilsamhällets organisationer att kunna delta i samråd och möte med den offentliga sektorn. Dessa uppdrag innebär inte någon större kostnad var för sig men sammanräknat leder ambitionshöjningen till kostnader som kräver ytterligare finansiering.

Myndigheten anser därför att en långsiktighet i betänkandets förslag behöver värnas genom att myndighetens förvaltningsanslag i första hand stärks till fördel mot fler kortsiktiga uppdrag. Vi ser behov av ett ökat förvaltningsanslag för att myndigheten ska kunna arbeta mer långsiktigt och strategiskt inom området. Samtidigt ser vi också en möjlighet att påskynda utvecklingen inom vissa områden genom riktade uppdrag som ett komplement till den stärkta basverksamheten, exempelvis mångfaldsuppdragen.

I övrigt har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor inga synpunkter.

I detta ärende har generaldirektör Lena Nyberg beslutat. Handläggare Marina Tjelvling har varit föredragande. Avdelningscheferna Pontus Ekstedt och Lotta Persson har deltagit i den slutliga beredningen av ärendet.

Lena Nyberg
generaldirektör

Marina Tjelvling
handläggare